

С Т А Н О В И Щ Е

на доц. д-р Таня Бонева

за дисертацията за присъждане на образователната научна степен
„Доктор” на Историческите науки

**МЕЖДУ ЖИВОТА И СМЪРТТА – ПОГРЕБАЛНИ И ПОМЕНАЛНИ
ОБИЧАЙНИ ПРАКТИКИ ПРИ БЪЛГАРИ И ВЛАСИ ВЪВ ВИДИНСКО**
София, 2012

на Сашка Бизеранова–Стоянова

Пред Уважаемото научно жури към катедра „Етнология” на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски” е представена дисертацията на Сашка Бизеранова-Стоянова за присъждане на научната и образователна степен „Доктор” на историческите науки. Темата на работата е посветена на регионалното проучване на част от семейните обичаи във Видинско – погребалните и поменалните обичаи и практики на българи и власи през ХХ и началото на ХХІ век. Работата се състои от Увод и седем глави с общ обем от 376 с. и приложение от 56 с., което включва 14 бр. карти, 4 с. схеми на погребални и поменални обредни хлябове, както и 130 снимки. Доктрантката е събрала архивни и теренни извори от 55 селища, които се отнасят за целия ХХ и началото на ХХІ век.

Първият голям принос на дисертацията е преодоляването на етноцентризма като подход на изследване. Основният недостатък на националните историографии на балканските страни е изучаването само на тези традиции на населението, които показват (или „доказват”) етническа и национална хомогенност на културата. Изучаването на погребалните и поменалните обичаи на българи и власи в посочения граничен район представлява нов модерен подход на регионално изследване, който има за цел да преодолее този недостатък на досегашните научни изследвания. Особено важно е, че в изследването са включени и селища в Румъния и Сърбия. За тази цел докторантката е направила и демографско изследване на селищата.

Хронологичният обхват на работата е друг много важен принос на дисертацията. Изворите и анализа се отнасят до състоянието и развитието на погребалните и поменални обичайни практики за период от повече от 100 години. Така в дисертацията се представя сложната картина на локалното и регионално развитие на традицията, включително специфичните процеси на промяна от времето на комунистическата власт, както и съвременното състояние на изследваните явления.

Прави впечатление професионалното и добросъвестното събиране на огромен по обем и значимост етноложки материал. Този материал включва цялостно описание на съдържанието на различните погребални и поменални обичаи и практики във Видинско и промените или преосмислянето им във времето. Особено важни са наблюденията за сравнително слабото въздействие на атеизма върху тази част от семейните традиции през периода на комунистическата власт.

Най-значимият принос на дисертацията е анализът на съдържанието на описаните обичайни практики, което дава възможност да се очертае съотношението общобългарско – регионално - локално. На основата на огромен изворов материал С. Бизеранова-Стоянова доказва условността на делението на двете регионални общности българи и власи във Видинско. Докторантката е приложила и картографския метод на описание и анализ, при който ясно са очертани общите и специфични черти на терминологията на локално ниво и регионално ниво.

Най-общо представената дисертация е модерно етноложко изследване, което прави принос, както в подходите на изследване на регионалните традиции, така и в изясняването на общобългарските черти на регионалната култура.

Значимостта на представената работа би трябвало да се оцени и в контекста на политическата коректност в науката. Етнографията (етнологията) е наука, която оформя част от съдържанието на националните идеологии на европейските страни през XIX и XX век. В зависимост от съдържанието на политически изобретената национална идеология се оформя и представата за етнически и национални традиции, техния генезис и описание.

През XVIII и XIX век в процеса на оформянето на националните идеи повечето нации и национални държави на Балканите възприемат нови политически имена, които отразяват политическите измерения на техните национални идеологии. Гръцката национална държава възприема античното название на своята общност и държава – Елада,

елини, като изоставя преднационалното (политическо) име на населението на търците и тяхната държава – Ромейска империя, ромеи.

Известно е, че власи е термин, създаден през XII век в Ромейската империя (Византия), с който се означава социалната категория номади, пастири. Едва в края на XIV век, когато се създава Влашкото княжество името власи придобива и политическа идентичност. Националната държава, която се създава на територията на Влашко и Молдова е назована Румъния (Romania), а румънци става националната идентичност на населението на Влашко и Молдова. Власи, Влашко остават регионални термини. Околните народи (вкл. българите) продължително време продължават да назовават своите съседи „власи”. Така във всички балакански страни се запазват идентичности, създадени в различно време преди създаването на съвременните национални държави. Част от населението на Видинско периодично мигрира на север от Дунава. Тези миграции създават сложната идентичност на власите.

Съдържанието на изследваните в дисертацията погребални и поменални практики във Видинско показва, че не може да се направи извода за етнически различия между традициите на българите и власите там. Тези традиции съхраняват общи черти, както и специфики, създадени в резултат на миграциите.

Представената дисертация е предизвикателство срещу лесните и „очевидни” научни обяснения и повърхностното използване на термините за идентичност.

Всичко изложено дотук ми дава основни да препоръчам на членовете на Уважаемото жури да оценят високо представената дисертацията и да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” на Сашка Божкова Бизеранова за дисертацията ѝ „Между живота и смъртта – погребални и поменални обичайни практики при българи и власи във Видинско”.